

KERK in DEN HAAG

DE STAD DIE LEEFT EN BESCHOUWT

OKTOBER 2026

KERKINDENHAAG.NL

PAGINA 3

‘Tentjes in het bos zijn een probleem van ons allemaal’

PAGINA 4

‘De roep van getergde zielen tot de Eeuwige en de politici’

PAGINA 5

‘Ik was deel van het gezin en voelde me niet meer zo alleen’

VERDER: Houden van de kerk ■ Eeuwige roem en bloemen ■ Een krans van rozen ■ Initiatieven met toekomst ■ Het geloof verdicht zich ■ Dieren in mensen

Imma Zandbergen:

‘Ik werk graag op braakliggende grond’

Waar ontmoet je elkaar rond zingevingsvragen in een maatschappij waar steeds minder mensen verbonden zijn aan een kerk of ander geloofsinstituut? Dit is een van de vragen waar een interreligieus geestelijk verzorger zich mee bezighoudt.

‘Een braakliggend terrein’, zo noemt Imma Zandbergen haar werkveld. Ze studeert interreligieuze geestelijke verzorging aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en werkt daarnaast voor Stek waar ze de School van Verwondering vormgeeft. ‘Een interreligieus geestelijk verzorger houdt zich bezig met existentiële vragen die bij mensen leven zonder gezonden te zijn door een bepaald instituut zoals de kerk. Het is namelijk niet zo dat de wereld in zijn algemeenheid minder religieus is geworden. Het is alleen wel minder institutioneel geworden. Er zijn heel veel mensen die zichzelf gelovig, religieus of spiritueel noemen, maar niet verbonden zijn aan een bepaalde religie. Waar ben je dan wel thuis? Bij welke tafel schuif je dan aan? Op de hoogte- en dieptepunten van het leven zie je toch vaak dat mensen wel bij “iets” uitkomen. Ik vind het heel interessant om te kijken naar wat we als mensen met elkaar delen.’

Gelijkwaardigheid

In de ontmoetingen met anderen gaat Imma altijd op zoek naar gemeenschappelijke grond. ‘Ik vraag me steeds af hoe ik ruimte maak voor de ander. Het is samen zoeken naar wat de ander nodig heeft. Ik werk daarbij vanuit mijn eigen bronnen; ik ben bijvoorbeeld christelijk

‘We zijn niet minder religieus geworden’

opgevoed, maar neem ook andere bronnen mee in mijn levensbeschouwing. Het blijft heel erg voelen wat de ander beweegt. De rol van geestelijk verzorger is er een van gelijkwaardigheid. Anders dan bijvoorbeeld die van een psychiater

tegenover zijn cliënt. Het is een diep menselijk contact. Psychiater Dirk de Wachter zegt ook dat de rijen bij de psychiater korter zouden zijn als we allemaal iets meer mens zouden kunnen zijn voor elkaar. Ik geloof dat heel sterk. Een geestelijk verzorger loopt daarin misschien wat meer voorop en kan mensen helpen er voor elkaar te zijn. Dat braakliggende terrein is een omgewoeld stuk grond in de samenleving, maar juist daar komen soms heel mooie initiatieven van de grond. Ik noem bijvoorbeeld de rouwen-en-vierenkas die in december bij Amare stond. En samen met Helen Hartmann heb ik Hemelpost opgericht, een brievenbus waarin mensen post kunnen doen naar overleden geliefden.’

Weefsel

Bij Stek is Imma werkzaam voor de School van Verwondering, een programma voor scholen waarbij kinderen worden gestimuleerd om het juist over die zingeving te hebben. ‘Stek durft hiermee op zoek te gaan buiten de gebaande paden om. In een samenleving waarin veel draait om efficiëntie en positieve, meetbare resultaten, komen wij met een programma dat gaat om heel andere dingen. Wij gaan op zoek naar ruimte voor stilte en spiritualiteit binnen het klaslokaal, vanuit de gedachte dat kinderen al heel veel in zich hebben als het gaat om symboliek en zingeving. We zoeken dus naar vormen die aansluiten bij hun belevingswereld en de existentiële vragen die hen bezighouden. Ik werk graag op deze braakliggende grond, want dat is waar de klaprozen bloeien. Ik zie daar prachtige initiatieven ontstaan die ertoe bijdragen dat mensen het weer hebben over heel wezenlijke zaken.’

FROUCKJE VAN DER WAL

‘Braakliggende grond, dat is waar de klaprozen bloeien’

FOTO: PIXABAY

Noodpakket voor de ziel

Met een kaars en een zakmes uit het noodpakket van de overheid red je het misschien wel 72 uur bij een ramp, maar om het langer vol te houden heb je sociale contacten en geestelijke veerkracht nodig. Precies die veerkracht wil Theo Witkamp in de leerkring ‘Noodpakket voor de ziel’ met de deelnemers onderzoeken. Welk noodpakket hebben we nodig als het moeilijk wordt? Wat kunnen we uit onze schatkamer tevoorschijn halen? De serie bestaat uit vier bijeenkomsten en begint met een lezing over de vraag wat geestelijke weerbaarheid eigenlijk is.

VANAF DO. 29. 20-21.30 U. KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 4. DEELNAME: LEZING € 10, LEZING EN LEERKRING € 40. AANMELDEN VIA KLOOSTERKERK.NL

Wachten, een levenshouding

Psychiater en psychotherapeut Dirk De Wachter komt spreken over zijn boek *Wachten, een levenshouding*. Over waarom wachten ertoe doet en we dat (bijna) vergeten lijken te zijn. Moderator is Arjan Broers.

DO. 29. 14-16 U. DEZINNEN, CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154. TOEGANG € 12,50. AANMELDEN VIA DEZINNEN.NL

FOTO: UMIT BULUT VIA UNSPLASH

FOTO: ALENA KONSTANTIN VIA PIXABAY

Het bronswerk in de kerk werd ontworpen door Jan Eloy en Leo Brom.

En de winnaar is...

De mooiste kerk van Nederland staat ‘op’ Scheveningen

Deze zomer organiseerde dagblad *Trouw* de verkiezing van de mooiste kerk van Nederland. Uit ruim duizend inzendingen koos de jury de Heilige Antonius Abtkerk in Scheveningen.

Aan de buitenkant is de H. Antonius Abtkerk niet spectaculair. Dat komt omdat in 1926 een rooms-katholieke kerk in het overwegend protestantse Scheveningen niet mocht opvallen. Dat werd gecompenseerd met de vormgeving van de binnenkant. De parochie was destijds welgesteld, dus er was geld om de kerk met kunst op z’n mooist in te richten. Architect Joseph Cuypers en diens zoon Pierre Cuypers jr. hebben bij het ontwerp en de bouw nauw samengewerkt met mozaïekkunstenaar Antoon Molkenboer, Jan-Eloy en Leo Brom van edelsmederij Brom en andere kunstenaars. Het resultaat van die samenwerking is de prachtig bewaard gebleven kerk. In het gigantische mozaïek zijn meer dan twee miljoen Venetiaanse glasmoozaïeksteentjes verwerkt. Behalve het

aandachttrekkende mozaïek in de Apsis – achter het altaar – zijn er meerdere mozaïeken en prachtige bronzen beelden in de kerk te bewonderen. De kleurrijke glas-in-loodramen zitten vol symboliek en geven de kerk op elk uur van de dag bij elke zonnestraal een geheel eigen kleur en sfeer.

Eeuwige roem

De zelfstandige kerkelijke instelling *Vrienden van de Abt* richt zich sinds 1984 op het herstel en de instandhouding van het gebouw ten behoeve van katholieke erediensten. Dat was en is broodnodig: behalve de huidige plannen van de parochie om de kerk op termijn te sluiten, zijn er in 1980 zelfs plannen geweest om de kerk af te breken. Daarom zijn de van *Trouw* gekregen bloemen, de ‘eeuwige roem’ en de plaquette met de tekst ‘Mooiste kerk van Nederland’ in eerste instantie aan de *Vrienden van de Abt* uitgereikt. Eef van der Mijle, vicevoorzitter van de Vrienden van de Abt, vertelt enthousiast: ‘Wij geven ook rondleidingen als de kerk open is. Ik kan bij elk raam, bij elk stukje mozaïek en bij elk

beeld een verhaal vertellen dat ook over het leven van nu gaat. Daarnaast is de gemeenschap ook belangrijk. Ik heb me nergens zo welkom gevoeld, precies zoals ik ben, als hier in de kerk. Dat ligt ook aan de mensen: we hebben zo’n 170 vrijwilligers en de sfeer in de gemeenschap is warm en verwelkomend.’

GREET KAPPERS

DE KERK IS GEOPEND OP DINSDAGMIDDAG VAN 14-16.30 UUR EN OP DE EERSTE EN DERDE ZATERDAG VAN DE MAAND VAN 14-16.30 UUR. ER WORDEN RONDLEIDINGEN GEGEVEN DOOR MEDEWERKERS VAN DE VRIENDEN VAN DE ABT.

OP INSTAGRAM HEEFT TROUW EEN FILMPJE VAN DE KERK GEPLAATST EN VIA DE QR-CODE ZIJN TWEE TROUW-ARTIKELEN – OVER DE KERK EN DE VERKIEZING – GRATIS TE LEZEN.

Kerkbestuurder neemt afscheid:

‘Laat je niet verlammen door negativiteit’

Hij moet wel heel veel van de kerk houden. En van besturen. Na zes jaar zwaait David Renkema af als voorzitter van de algemene kerkenraad van de Protestantse Kerk Den Haag. Al eerder was hij lid van dit bestuursorgaan en ook zat hij meermaals in een wijkkerkenraad.

Bij zijn start in 2020 was zijn voornemen om de voorzittershamer van de algemene kerkenraad (AK) na vier jaar weer door te geven. Het werden er zes. Maar nu is David Renkema echt onverbiddelijk. ‘Het is een raar idee dat het er bijna op zit, maar ik denk dat er ook een last van me afvalt. Je moet voortdurend aanstaan.’ Wel blijft hij nog betrokken bij de Haagse Gemeenschap van Kerken en bij een stedelijk interreligieus overleg. ‘Je moet niet alles tegelijk opzeggen, want dan raak je onthand’, vindt hij.

Geen excuus

Renkema begon aan zijn voorzitterschap in coronatijd. ‘Toen ik ervoor benaderd werd heb ik dat, het klinkt misschien duur, als een soort roeping ervaren. Er werd een beroep op me

gedaan. Ik zat bijna tegen mijn pensioen aan en had er dus ook de tijd voor.’ Hij raadpleegde nog wat bekenden en die zagen het hem wel doen. ‘Dan heb je ook geen excuus meer om nee te zeggen’, lacht hij. De eerste anderhalf jaar waren de vergaderingen online, wat voor Renkema ‘een heel rare manier van kennismaken’ was. Het bestuur van De Protestantse Kerk

‘Richt ook je blik op initiatieven met toekomst’

Den Haag bestaat uit de zogeheten kleine kerkenraad en een grotere algemene kerkenraad, die samen de AK vormen. De eerste, een soort dagelijks bestuur, is er vooral voor de zakelijke

beslommeringen en komt ongeveer maandelijks bij elkaar. De tweede, met daarin vertegenwoordigers uit – liefst – alle wijkkerkenraden, vergadert zo’n vier keer per jaar. ‘Door die splitsing krijgt de algemene kerkenraad de ruimte om zich te bezinnen op grote thema’s’, licht Renkema toe. ‘Het jeugdwerk in onze kerk bijvoorbeeld. Een ander thema in de afgelopen periode was Israël-Palestina. Dat was een heel open overleg waarin ook de verschillen duidelijk werden. Het hoefde ook niet tot een gezamenlijk standpunt te leiden, maar het was vooral bedoeld om elkaar op die verschillende standpunten te bevragen.

Volharding

Als voorzitter zette Renkema zijn tanden in twee grote organisatorische klussen. De eerste ging over de verdeling van de financiën, de tweede was het actualiseren van de plaatselijke regeling, een soort kerkhuishoudelijk reglement. ‘Het hoort erbij en ik heb het met volharding gedaan’, stelt Renkema nuchter. Maar zijn plezier en inspiratie vond hij in andere zaken.

FOTO: PROTESTANTSE KERK DEN HAAG

‘Het was voor mij een soort roeping.’

Deelname aan een klankbordgroep bij de Protestantse Theologische Universiteit over kerk en slavernijleden bijvoorbeeld. Of in projecten uit het Vernieuwingsfonds. ‘Je kunt heel makkelijk naar de kerk kijken vanuit het perspectief van kleiner en grijzer worden en dreigende bezuinigingen’,

zegt hij. ‘En die realiteit moet je ook wel onder ogen zien. Tegelijkertijd kun je ook je blik richten op de initiatieven waar toekomst in zit. Dan hoeft het niet per se te gaan om een klassieke wijkgemeente met een predikant, een gebouw en noem maar op. Neem bijvoorbeeld de buurt-enkerkhuizen. Of Lux, eerst een pioniersplaats en nu een missionaire wijkgemeente. Daar gebeuren prachtige dingen.’ Zijn tip voor zijn opvolger, ook al is die tot zijn spijt nog niet gevonden, zou dan ook zijn: ‘Laat je niet verlammen door alle negativiteit maar houd vooral je ogen open voor goede initiatieven.’

Zelf is Renkema vooral blij dat hij straks weer gewoon naar zijn eigen wijkgemeente kan gaan zonder bij de koffie aangeklampt te worden over kerkenraadszaken. ‘Ik vind besturen leuk en ik geniet ervan, maar je eigen spiritualiteit groeit wel wat scheef omdat je altijd aangesproken wordt op het bestuurswerk.’

IRNA VAN DER WEKKE

In gesprek met Deugniet Jerry Afriyie

In de serie Deugnieten onderzoekt LUX hoe eigenzinnigheid, gewetensmoed en ongehoorzaamheid ons kunnen helpen om opnieuw na te denken over goed leven, verantwoordelijkheid en zingeving. In oktober spreekt LUX met dichter en mensenrechtenactivist Jerry Afriyie over zijn verzet tegen Zwarte Piet, zijn drive om door te gaan en het verzet dat hij ondervond op de momenten dat hij zich uitsprak. Verwacht een open gesprek, met ruimte voor interactie en vragen.

DO. 22. 20 U. AMARE, SPUIPLEIN 150. TOEGANG: GRATIS OF DONATIE. AANMELDEN VIA LUXDENHAAG.NL

Allerzielenconcert

Het koor Cantemus Domino onder leiding van Susanna Veerman brengt het *Requiem* van Gabriel Fauré.

ZA. 31. 19.30 U. ST. JACOBUS DE MEERDEREKERK, PARKSTRAAT 65A. TOEGANG GRATIS, COLLECTE NA AFLOOP.

FOTO: RKDENHAAG.NL

Impact dakloosheid

Tentjes in het bos als het topje van de ijsberg

Dakloze mensen die in tentjes in het Haagse Bos verblijven. Boswachter Mark Kras schreef er een indringend stuk over voor de website van Staatsbosbeheer. Het is een schrijnend probleem waar natuurbeheerders steeds vaker mee te maken krijgen, maar dat in wezen een probleem is van de hele samenleving.

‘Als boswachter zitten wij aan het eind van de pijlpijn’, constateert Mark Kras, die namens Staatsbosbeheer in het Haagse Bos werkt. ‘De problematiek van daklozen die in tentjes in de natuur gaan bivakkeren bestaat al langer, maar neemt de laatste maanden steeds meer toe. Wij proberen dat als boswachters zo goed mogelijk te managen door deze mensen aan te spreken, te sommeren het bos te verlaten en ze door te verwijzen naar zorginstanties.’

‘De maatschappij is ook een ecosysteem’

In een artikel op de website van Staatsbosbeheer schrijft Kras op een open en humane manier over de daklozen die in het bos verblijven. ‘Ieder mens loopt een grotere kans om dakloos te worden dan om te eindigen als miljonair. Het heeft ermee te maken hoe wij als samenleving met elkaar omgaan. Het bos is een ecosysteem waar alles met alles samenhangt, maar zo zie ik de maatschappij ook. De keuzes die wij maken hebben effect op elkaar. Wij willen bijvoorbeeld graag zo goedkoop mogelijke producten en verwachten dat die zo snel mogelijk bezorgd worden en daarvoor trekken we met mooie beloftes goedkope arbeidskrachten aan uit andere

FOTO: MARK KRAS

‘Ieder mens loopt een grotere kans om dakloos te worden dan om te eindigen als miljonair.’

landen. Als die vervolgens buiten de boot vallen en op straat komen te staan, krijg je toestanden als nu in het Haags Bos. Wij als verzorgers van het bos zijn in principe niet opgeleid om deze problematiek op te vangen. Wij zijn getraind om het bos te beheren, om ervoor te zorgen dat jonge boompjes de ruimte krijgen om te groeien zodat onze klein- en achterkleinkinderen nog steeds van het bos kunnen genieten. Als mensen in het bos gaan verblijven, brengen ze schade toe aan het ecosysteem. Ze vervuilen de boel, wat ook gevaarlijk kan zijn voor bijvoorbeeld honden die soms uitwerpselen van mensen eten. Daar kunnen restanten van drugs in zitten. We

halen per week een aanhangwagen aan spullen van daklozen uit het bos.’

Kras is zelf niet de persoon die daklozen aanspreekt. ‘We hebben daar speciaal opgeleide medewerkers voor. Zij hebben geleerd hoe ze de-escalerende gesprekken moeten voeren. Niet dat we vaak met agressie te maken hebben, maar voor de veiligheid is het belangrijk dat we niet onvoorbereid op mensen afstappen. Sommige daklozen kennen we inmiddels. We hebben op onze manier aardig in beeld om wie het gaat en geven dat ook door aan andere organisaties die bij de zorg voor daklozen betrokken zijn. Ook geven we signalen af naar de beleidsmakers. Dat is nodig,

want om dit op te lossen is samenwerking nodig.’ Het is een duidelijk signaal dat de boswachter afgeeft. Tentjes in het bos zijn het topje van de ijsberg. Daaronder liggen diepere problemen.

FROUCKJE VAN DER WAL

LEES HIER HET ARTIKEL VAN MARK KRAS OP DE WEBSITE VAN STAATSBOSBEHEER.

Weesgegroet

Rozen voor Maria

In de rooms-katholieke traditie is oktober de tweede Mariamaand ofwel de rozenkransmaand. Het Weesgegroet heeft daarin een belangrijke rol. Duncan Wielzen belicht de achtergrond van dit gebed tot Maria.

Het Weesgegroet is een belangrijk gebed binnen de katholieke devotie tot Maria. Het wordt het hele jaar door gebeden, maar vooral in de Mariamaanden mei en oktober, vaak met de rozenkrans als leidraad. De oorsprong van de rozenkrans ligt in de middeleeuwen. Leken die niet konden lezen of geen Latijn kenden, baden als alternatief voor de honderdvijftig psalmen van het Getijdengebed honderdvijftig Weesgegroeten. Om het aantal gebeden bij te houden werden kralen of knopen aan een snoer gemaakt. Volgens de katholieke traditie kreeg de heilige Dominicus Guzmán – de stichter van de Orde der Dominicanen – in de dertiende eeuw een visioen, waarin Maria hem opdroeg om de rozenkrans te verspreiden. Later werden overwegingen over het leven van Jezus en Maria aan de gebeden toegevoegd. De naam verwijst naar een krans van rozen die symbolisch aan Maria wordt aangeboden.

Wees gegroet, Maria, vol van genade, de Heer is met u.
Gij zijt de gezegende onder de vrouwen, en gezegend is Jezus, de vrucht van uw schoot.

Heilige Maria, Moeder van God, bid voor ons, zondaars, nu en in het uur van onze dood.
Amen.

De eerste helft van het Weesgegroet is rechtstreeks gebaseerd op het evangelie volgens Lucas. De engel Gabriël begroet Maria met de woorden: ‘Wees gegroet Maria, je bent begenadigd, de Heer is met je’ (Lucas 1, 28). Wanneer Maria vervolgens haar nicht Elisabeth bezoekt, begroet Elisabeth haar als de gezegende onder de vrouwen en noemt zij Jezus de vrucht van Maria’s schoot. Ook spreekt zij Maria aan als ‘de moeder van mijn Heer’ (Lucas 1, 42-43).

‘In de middeleeuwen ligt de oorsprong van de rozenkrans’

Het tweede gedeelte van het Weesgegroet komt voort uit de traditie van de Rooms-Katholieke Kerk. Maria wordt daarin ‘heilig’ genoemd. De kerkvaders uit de oosterse traditie noemden Maria al de *Panaghia*, ‘de geheel heilige’. Ze wordt ook ‘Moeder van God’ genoemd, de *Theotokos* (draagster van God). Dat betekent niet dat zij boven God de Schepper staat. De katholieke kerk vereert haar als Moeder van God de Zoon, de tweede persoon van de heilige Drieëenheid.

Bemiddeling

Hoewel tot Maria wordt gebeden, wordt zij niet aanbeden, maar vereerd. Katholieken bidden op

FOTO: DARTÉ VIA PIXABAY

Het Weesgegroet wordt vaak gebeden met de rozenkrans als leidraad.

haar voorspraak, vragen haar bemiddeling, omdat zij als geen ander dicht bij haar Zoon Jezus staat, en dus ook bij God de Schepper – gereedeneerd vanuit de titel van Jezus als de Messias, de Christus, de Gezalfde Zoon van de Levende God. Met de Bijbel als fundament heeft deze specifieke vorm van middeleeuwse vroomheid rondom Maria, tot op de dag van vandaag veel mensen troost en steun gebracht. Voor katholieken is Maria een Moeder die zich over haar kinderen ontfermt en die – niet in de laatste plaats – hen

naar haar Zoon Jezus leidt, volgens het Latijnse adagium *Per Mariam ad Jesum*, wat vertaald wordt als: ‘Tot Jezus door Maria’.

DUNCAN WIELZEN

IN HET NOORDBRABANTS MUSEUM IS T/M 25 OKTOBER DE TENTOONSTELLING 15 MYSTERIËN VAN DE ROZENKRANS TE ZIEN. INFO: HETNOORDBRABANTSMUSEUM.NL

Ontwikkeling in geloven

Niets blijft ooit hetzelfde

Gedurende ons leven ontwikkelen we ons in allerlei opzichten, en zeker ook spiritueel. Hoe dat gaat, verschilt van mens tot mens. Greet Kappers beschrijft hoe zij die spirituele ontwikkeling ziet en zelf ervaart.

Kleine kinderen geloven wat door hun ouders en op school aan hen verteld wordt: Sinterklaas bestaat, God is onze vader, en de politie is er altijd om je te helpen. Het kind kijkt af en toe onder het bed om te controleren of er geen ‘boze man’ onder ligt verborgen. En het weet dat het niet mag liegen, stelen en dat het geen andere foute dingen mag doen. Zo is de wereld verdeeld in goed en kwaad en dat is glashelder. Van een zelfstandig ‘ik’ is nog nauwelijks sprake.

Wereld vol nuances

Dan groeit het kind op naar de puberteit en de adolescentie en zoekt het naar antwoorden: wie ben ik, wat geloof ik? Kritische vragen doemen op, de oude wereld waar goed en kwaad helder gescheiden zijn maakt plaats voor een wereld vol nuances. God de Vader als vaststaand beeld wordt door velen in twijfel getrokken. De vraagtekens nemen toe: wat moet je denken van een drieëenheid? Jezus was goddelijk, maar ook mens? Zijn wij dan niet ook een beetje goddelijk? Met al die vragen valt het oude weg en laat het een leegte achter. In

spiritueel opzicht reist de jongvolwassene naar een nieuwe wereld: van het zeker weten naar de wereld van het niet-weten, de twijfel en de vele vragen. Een woestijn, waar alles kan veranderen en niets zeker is. Voor mij betekende die periode dat ik afstand nam van de kerk waarin ik was opgevoed. Als jongvolwassene ging ik nog wel eens naar een kerk, maar concludeerde dat ik er niet langer thuis was. Jaren later kwam ik in een studentenkerk, waar liederen van Oosterhuis werden gezongen die me raakten tot in m’n ziel. Het voelde als thuiskomen, niet zozeer in een kerk, wel in een taalgebruik over God dat ik herkende: ‘Ander, ouder, iemand in ons verborgen, plotseling oplaaiend vuur van visioenen...’ Wat een ruimte gaven die woorden, wat een verschil met de taal uit de psalmen. In de Rooms-Katholieke Kerk vond ik later een thuis voor hoe ik God ervoer als een mysterie, met meer ruimte voor mystiek, symboliek en rituelen.

Mensenwerk

De jaren vorderen en ik word oud en ouder. Gaandeweg is er steeds meer dat losgelaten kan en mag worden.

FOTO: FLUXFACTORY VIA ISTOCK

Elke door mensen bedachte geloofsleer is in mijn ogen een moedige, maar mislukte poging om een kader te geven aan iets dat geen mens ooit echt kan kennen en begrijpen. De Bijbel is een inspirerend boek met al die verschillende vertalingen en uitgaven, maar geïnspireerd en wel blijft het mensenwerk. Steeds meer

oude en zelfs nieuwe waarheden vallen weg. Het gevolg is dat de essentie van wat ik geloof en wie ik daarmee ben voor mijzelf steeds meer zichtbaar wordt, alsof er een mist optrekt. Het leven en daarmee ook mijn spirituele leven verdicht zich. Misschien is het enige dat voor mij op deze weg is overgebleven dit: God is er, al mag het

ook Licht heten of Bron van Liefde, of Onnoembare. Het zijn maar namen die wij geven aan iets dat een groot mysterie is en blijft tot we zelf de oversteek maken naar die andere wereld.

GREET KAPPERS

IN-DRUK

ZIELZORG VOOR DE WIJK

Bij mijn afscheid van de wijk-gemeente Spoorwijk-Laak schreef ik op deze plaats: ‘Wijk niet uit de wijk.’ Inmiddels zijn we ruim tien jaar verder en Kerk in Laak bleef present in wijkgebouw de Oase. Het is mede aan Theo en Monica Hetteema te danken dat de protestantse buurtgemeente, naast de pioniersplek Licht in Laak, in deze veelkleurige wijk standhield. En niet alleen om op zondagmorgen aandacht aan de ziel te geven. Er is een open huis, waar buurtbewoners komen voor koffie en contact met elkaar. Elke vrijdag zijn mensen welkom bij Pipi Creatief met inloop, waar ze hun talenten kunnen ontplooiën, en het voormalige Alleencafé voor wie rouwen is nu de gespreksgroep Praten over verlies. Kortom, getalsmatig klein geworden, klopt er nog steeds een diaconaal hart. De afgelopen jaren haakte men ook aan bij activiteiten die door meer evangelische kerken werden opgezet om de buurt bij het goede nieuws van Jezus te betrekken. Terwijl er in de pers verontwaardigd gereageerd wordt op de toespraak van minister Mirjam Sterk, die de kerken verweet dat zij zich te veel met de ziel bezighouden, moet Kerk in Laak zich de vraag stellen: hoe nu verder? Theo en Monica Hetteema gaan verhuizen.

Zij woonden enkele decennia in de wijk, als een spin in het Laakse web. Ik denk aan de iftarmaaltijden, georganiseerd met meerdere moskeeën in de voormalige Laakkapel. Ook voor de samenwerking met het welzijnswerk in de buurt maakten zij zich sterk. Landelijk kwam Den Haag in het nieuws toen Theo, als voorzitter van de Algemene Kerkenraad, zich samen met Stek inzette om in buurt-enkerkhuis Bethel enkele maanden de 24-uurs kerkdienst te faciliteren om een Armeens gezin bescherming te bieden. Het duurde wel erg lang voor het CDA het kinderpardon steunde. De maandenlange 24-uurs dienst in Den Haag – en momenteel in Kampen – is niet alleen politici voor de voeten lopen, waar minister Sterk kennelijk niet zo van gecharmeerd is. Het is één langgerekt Kyrië: de roep van getergde zielen tot de Eeuwige en tot politici die gevangen zitten in vreemdelingenangst en nostalgisch verlangen naar een Nederland dat nooit bestaan heeft. Maar bedenk wel, het is ook bekommernis over het zielenheil van mensen. In Bijbels taaleigen zijn mensen ‘levende zielen’ en in de kerk zingen we een uur lang wat niet kan. Kerken hebben deel aan een liturgie van breken en delen die doorgaat in het opkomen voor leefbaarheid, in

het vrijwilliger zijn bij de voedselbank en bij het tienerrestaurant in Moerwijk. De mensen van Kerk in Laak staan voor moeilijke keuzes. Voor hun eigen

zielenheil is er vast wel een belendend filiaal te vinden. Maar er is een lange geschiedenis in een veelkleurig stadsdeel waar ze met ziel en zaligheid deel van zijn. Misschien moet minister

Sterk haar collega’s eens streng toespreken en de zielen van de kerkelijke vrijwilligers komen versterken.

ROB VAN ESSEN

Theo Hetteema met het team van Licht in Laak.

FOTO: LICHT IN LAAK VIA FACEBOOK

FOTO VIA SAMIN YILDIRIM

60 jaar arbeidsmigratie

De outdoor-fototentoonstelling *60 jaar arbeidsmigratie in Zuid-Holland* brengt zes decennia arbeidsmigratie in beeld aan de hand van persoonlijke verhalen, historische foto’s en ervaringen van arbeidsmigranten en hun families. De tentoonstelling laat zien dat arbeidsmigratie meer is dan een economisch verhaal. Het gaat over arbeid, opoffering, ondernemerschap, familie, identiteit, kansen, discriminatie, verbondenheid en maatschappelijke ontwikkeling.

Wo. 21 OKT TOT 18 NOV. LANGE VOORHOUT 1. FEESTELIJKE OPENING OP VRIJ. 30 OKT. 16 U. DOOR BURGEMEESTER JAN VAN ZANEN.

De extase van de jagers

Waarom tekenden onze voorouders op wanden van grotten, dansten ze in de regen, brachten ze offers? Wat gebeurt er wanneer religie ons niet vastzet in antwoorden, maar ruimte opent voor de gegevenheid, vreemdheid en wonderlijkheid van het bestaan? In zijn lezing neemt Kris Pint ons mee in de rijke verbeeldingswereld van onze religieuze erfenis. Aan de hand van zijn boek *De extase van de jagers* en een beroemd schilderij van Pieter Bruegel de Oude verkent hij waar religie werkelijk over gaat.

Do. 15. 19.30-21.15 U. DEZINNEN, CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154. TOEGANG € 10. AANMELDEN: TOT 12 OKTOBER VIA DEZINNEN.NL OF INFO@DEZINNEN.NL

Takecarebnb

Een statushouder als logé

Je huis een paar maanden openstellen voor een statushouder, zodat die de Nederlandse samenleving sneller en beter leert kennen. Julie Love en Roeland Böcker doen het en zijn er enthousiast over. Voor de gasten kan het veel betekenen.

‘Onze vorige gast kwam uit Jemen en hij voelt een beetje als onze vierde zoon’, zegt Roeland Böcker. Hij en zijn vrouw Julie Love hebben een half jaar lang een Jemenitische vluchteling in huis genomen. Inmiddels heeft hij een eigen woonplek in Alblasterdam gevonden, maar ze onderhouden nog steeds een warm contact. ‘Hij is een extraverte jongen die op een heel prettige manier meedraaide in ons huishouden’, vertelt Julie. ‘Hij kookte bijvoorbeeld weleens voor ons, werkte soms in de tuin en we hebben ook wel samen uitstapjes gemaakt. Hij komt nog steeds af en toe een nachtje logeren.’

Takecarebnb is een logeerregeling vanuit het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA). Statushouders – vluchtelingen met een verblijfsstatus – verblijven drie maanden bij een gastgezin, als alternatief voor een asielzoekerscentrum. Zo kan een statushouder van dichtbij kennismaken met de Nederlandse taal, cultuur en gewoonten. Momenteel zijn er in Den Haag weinig gastgezinnen. MEER INFORMATIE: TAKECAREBNB.ORG

De drie zonen van Roeland Böcker en Julie Love zijn al enige tijd het huis uit, waardoor het echtpaar ruimte over had in huis en zich op een gegeven moment aanmeldde bij Takecarebnb (zie kader). Als dochter van een vluchteling uit de Tweede Wereldoorlog voelde Julie hier een innerlijke noodzaak toe. Böcker: ‘In de retoriek wordt veelal voorbijgegaan aan de ellende die deze mensen hebben moeten doorstaan. Door ze in huis op te nemen, maken ze deel uit van de samenleving, wat leidt tot wederzijds begrip. Daar willen wij ons steentje aan bijdragen.’

‘Het is natuurlijk belangrijk dat het gastgezin en de gast het goed met elkaar kunnen vinden’, vertelt Böcker. ‘Daarom is het goed dat de plaatsing zo zorgvuldig gebeurt. De gast verblijft in principe drie maanden bij het gastgezin, maar omdat onze gast uit Jemen nog geen ander verblijf had gevonden en het wederzijds goed beviel, is hij uiteindelijk een half jaar gebleven.’ ‘Op dit moment hebben wij onze tweede gast in huis’, vertelt Love. ‘Hij is een Russische transgender. Ook dit verblijf bevalt heel goed.’

Importeren ze op deze manier niet ook de trauma’s van de vluchtelingen? ‘Nee hoor’, zegt Böcker, ‘we bieden onze gast een luisterend oor als dat nodig is, maar de reden waarom hij is gevlucht is geen dagelijks thema in onze gesprekken. Het is onze taak

FOTO: LINEPHOTO VIA ISTOCK

‘De vluchtreden is geen dagelijks thema in onze gesprekken.’

een prettige en veilige omgeving te creëren.’

Supercool

Wat een verblijf bij een gastgezin kan betekenen, wordt duidelijk uit het verhaal van Semir Abdu. ‘Supercool’, zo noemt hij de Haagse familie – een ander gastgezin dan dat van Böcker en Love – waar hij dit jaar van maart tot augustus te gast was. ‘Ze waren zo lief, ik was deel van het gezin en voelde me niet meer zo alleen.’ Abdu kwam in 2023 vanuit Eritrea naar Nederland en was in 2025 begonnen

aan de Haagse Hogeschool om Nederlands te leren. In het asielzoekerscentrum waar hij toen woonde, was er weinig rust om goed te kunnen studeren. Bij zijn gastgezin – ouders en twee kinderen van twaalf en tien jaar – was die er wel. In het gezin sprak hij ook Engels. ‘Die taal wilde ik verbeteren omdat ik de Engelstalige studie elektrotechniek wilde gaan volgen.’ In zijn tijd bij het gezin leerde Abdu ook de Nederlandse samenleving beter kennen. Wel moest hij wennen aan de Nederlandse directheid. ‘In Eritrea zijn wij veel minder

direct, dus in het begin schrok ik een beetje. Maar ik ben eraan gewend geraakt, ik vind het nu ook wel mooi.’ Inmiddels heeft Abdu een eigen huis en is hij net begonnen aan zijn studie elektrotechniek aan hogeschool Fontys. De komende tijd gaat hij zich richten op zijn studie. ‘En ik wil nog beter Nederlands leren en goed integreren.’ Zijn gastgezin is al op bezoek geweest in zijn nieuwe huis.

EDWIN FAGEL EN ANNE-HELENE BORGTs

COLUMN

Het dierlijke in mensen

Onze verhouding tot dieren verandert langzamerhand, zij het in een heel traag tempo. Er wordt steeds meer vegetarisch gegeten. Het besef groeit dat dieren als voedselbron te vaak mishandeld worden. Maar nog steeds noemen we onszelf ‘beschaafd’. We noemen menselijk gedrag dat slecht is ‘beestachtig’, in de illusie dat wij als mens zoveel beter zijn dan dieren.

Dieren handelen instinctief. Mensen in veel gevallen ook, alleen houden we onszelf de leugen voor dat we onze keuzes en ons handelen baseren op redelijkheid. Maar de realiteit is dat we keuzes vaak maken op basis van instinct en dat we de argumenten er vervolgens bij verzinnen. Als dat laatste niet gebeurt, spreken we van onderbuikgevoelens: daar komt de rede helemaal niet aan te pas. Erkennen we dat we op die momenten reageren als een dier? En dat we dus helemaal niet zoveel verschillen van de dieren? Positieve overeenkomsten tussen mensen en dieren zijn er ook. Apengroepen slapen terwijl ze elkaars hand vasthouden. Olifanten staan stil bij een overleden soortgenoot. Jonge dieren worden nauwlettend in de gaten gehouden door de moeders en tantes in de groep. Vrouwen houden ervan om hun nestje schoon en warm te houden. Van vieze nestjes worden de jongen immers ziek. Mannelijke preevogels versieren hun pree met de meest fantastische spulletjes om wijfjes te lokken. Vogelmannetjes doen hun best om de dames te imponeren, waarbij die van een afstandje kritisch toekijken. *What’s new?*

Negatieve overeenkomsten hebben bij mensen echter een grote impact. Op onze overbevolkte aarde speelt territorium een even grote rol als in de dierenwereld. Er wordt massaal aan landjepik gedaan. Zie hoe Trump zich landen wil toe-eigenen, zoals Canada en Groenland. Zie de protesten tegen asielzoekerscentra en vreemdelingen. Het kost me niet veel verbeeldingskracht om de

overeenkomsten met dieren te zien. Pauwen zetten hun veren op en paraderen voor de vrouwtjes. Jonge mannen lopen zo dat ze groter en sterker lijken dan ze zijn om indruk te maken op andere mannen – en vrouwen.

Hoe meer ik de overeenkomsten tussen onszelf en dieren zie, hoe beangstigender ik dat vind. Want de macht in de wereld ligt nog steeds bij mensen – met name bij mannelijke wereldleiders – die instinctief en egocentrisch kiezen en

handelen. Ze gedragen zich ‘beestachtiger’ dan ze zelf willen weten.

GREET KAPPERS

FOTO: YURI_ARCURS VIA ISTOCK

Rooms-Katholieke kerken

Parochie Maria Sterre der Zee. Info: rkdenhaag.nl
Centrum. Jacobus de Meerderekerk, Parkstr. 65a. Nederlands: zo. 9 u, 11 u.
Schilderswijk. Marthakerk, Hoefkade 623. Zo. 9.15, 13 u. Engels/Afrikaans
Haagse Hout. Paschaliskerk, Wassenaarseweg 53. Zo. 9.30 u.
Marlot. Onbevlekt Hart van Maria, Bloklandenplein 15. Za. 17 u. Zo.15 u. Portugees 17 u.
Zeeheldenbuurt. Ignatiuskerk, Elandstr. 194. Zo. 11 u.
Regentessekwartier. Agneskerk, Beeklaan 188. Za. 20 u. en zo. 9.30 u. 11.30 u.
Scheveningen. Antonius Abtkerk, Scheveningseweg 233. 2e en 4e za. 18 u. (Engels) Zo. 11 u.
Parochie De Vier Evangelisten Info: rkparochiedevierevangelisten.nl
Valkenbos. Titus Brandsmakerk, Kamperfoeliestr. 279. Vrij.10 u. Zo. 11 u.
Loosduinen. Kerk Maria van Eik & Duinen, Loosduinse Hoofdstr. 4. Di. 10 u. Zo.11 u.
Waldeck/Kijkduin. Pastoor van Arskerk, Aaltje Noorderwierstr. 4. Do. 10 u. Za. 17 u. Zo. 09.30 u.
Leyenburg. Emmauskerk, Leyweg 930. Za. 13 u. Zo 9.30 u. Wo 10 u.

Kerken met vaste voorgangers

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Zo.11u. Holy Communion, 17 u. Contemporary Worship 4de zo. 17u. Choral Evensong.
American Protestant Church Esther de Boer-van Rijcklaan 20. 10 u.
Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr 7. Zo. 10 u. eucharistieviering, 4/10 16 u. vespers.
Leger des Heils Ambachtsgaarde 198. Zo. 10.30 u. met muziekkorps.
Quakers Parkstraat 32. Zo 10.30 u. stille samenkomst
Zevendedagsadventisten Robijnhorst 197. Za. 10 u. bijbelstudie, 11 u. dienst.
Taizé Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30. Ma. 19.30 u.

Soms wijzigen de tijden van de diensten. Check tevoren de website van de kerk van uw keuze.

Kerken van de Protestantse Kerk Nederland (PKN)

Kerkgebouwen	Tijd	4 oktober	11 oktober	18 oktober	25 oktober
Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	groene viering	Nienke van Dijk	ds Esther Israël	ds Jannet van der Spek
Duinzichtkerk V. Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Mirjam Elbers	ds Ad van Nieuwpoort	ds Paul van Bijsterveldt	ds Alex van Heusden
Christus Triumfatorkerk Juliana v. Stolberglaan 154	10.00	ds Karlijn Kwint	ds Jaap van den Akker, doop	ds Harrie Gijsen	ds Ruud Stiemer
Pax Christikerk Vlamburg 2	11.00	ds Jasper Klapwijk	Rik Zwalua	ds Jasper Klapwijk	Frank Willemse
Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds René de Reuver HA	ds André Verweij	11u ds Stanley Tjahjadi, ds Jantine Veenhof	ds Nico de Bok
De Oase Van Meursstraat 1	10.00	ds Annemarie Roding-Schilt	kringviering	ds Theo Hettema, HA	ds Henk van Laren
Bergkerk Daal & Bergselaan 50 A	10.00	ds Birke Rapp, kliederkerk	ds Rob van Essen	ds Birke Rapp, HA	ds Casper van Dongen
Maranathakerk 2e Sweelincckstr. 156	10.30	ds Mark van der Laan	ds Casper van Dongen	ds Mark van der Laan	ds Ad Alblas, cantate
Noorderkerk Schuijstr. 9-11	10.00	ds Hanneke Allewijn	ds Jasper Klapwijk	ds Anneke van Mansum	ds Rob van Essen
Vieringen Lux	11.30	Rik Zwalua	ds Jasper Klapwijk	Rik Zwalua	ds Mirthe Kuiper
Bosbeskapel Bosbesstr. 5	10.00	ds P. Crom	S. den Hollander	ds Meindert Burema	ds Sara Dondorp, S&T
Abdijkerk Willem III-str. 40	10.00	ds Jacques Steenkamp	ds Henk van Laren	ds Jacques Steenkamp	ds Jacques Steenkamp, S&T
Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Sara Dondorp	ds Nicolle Pronk	ds Y. Schoonhoven	HA *
Bethelkerk Scheveningen J. Kokstr.173	10.00	ds Jan Maasland	ds Jacques Steenkamp	Noud Fortuin	ds Anneke van Mansum
Oude Kerk Keizerstr. 8	10.30	dds W. van der Hoeven	ds Jan Maasland	ds C. Blenk	ds Barend Weegink
Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Dirk-Jan Thijs	ds Charlotte van der Leest	ds Jan Maasland	ds Ad van Houwelingen
Pr. Julianakerk Tesselsestr. 6	10.00	ds Bernhard van Vreeswijk Israëlzondag	ds Bernhard van Vreeswijk	ds J. Molenaar	ds Bernhard van Vreeswijk
De Toevlucht Laan v. Hoornwijck 140	10.00	ds Rob van Essen	Tamar Karman	ds Marjan Zebregs	ds Reinhard van Elderen
Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Thejon Bos ds Bert Karel Foppen	ds Bert Karel Foppen doop ds P. Baas	Prof dr G. van den Brink ds W. Koelewijn	dr W. Dekker ds C. Saly
Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Willem van der Meiden	ds Karl van Klaveren	ds Len Lafeber
Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Fulco Timmers doop	ds Rienk Lanooy	Bob van Meijeren	10.30 ds Rienk Lanooy cantate
Ev. Lutherse Gem. Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Fokke Fennema kerk en Israël	ds Jannet van der Spek HA	ds Wilna Steenberg	naar Lukaskerk
Église Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out	pasteur Liesbeth van Hilten-Matthijzen	pasteur Tim Wiersma	pasteur Dieuwertje Zantingh
Oude Kerk Herenstraat 77 Voorburg	10.00	ds Leneke Marchand	ds Leneke Marchand 19u ds Robin ten Hoopen vespers	ds Adrie Sterrenburg	ds H. Franzen
Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4 Voorburg	10.00	ds Arlette Brabander-Schuytvlot	ds Robert Stigter	ds Robert Stigter	ds C. van der Meij

Overige kerken

Kerkgebouwen	Tijd	4 oktober	11 oktober	18 oktober	25 oktober
Deutsche Ev. Gem. Bleijenburg 5	10.30	Pfr Thomas Vesterling	Pfr Thomas Vesterling	Pfr Thomas Vesterling	Pfr Thomas Vesterling
Doopsgezinde Gem. Paleisstr. 8	10.30	ds Reinhold Philipp	Lydia Penner	X	Monique Elias en deelnemers Cursus in Wonderen
Ev. Broedergem. Hernhutters Kon.Emmakade 66	10.00	ds Folkert de Jong	ds Folkert de Jong	Cynthia Haaswijk	11u ds Folkert de Jong, zangdienst
Haagse Dominicus Th. Swenckestr. 30	10.30	Ad de Gruijter, Jolly van der Velden	X	Juut Meijer, Tamme Wiegersma	X
Indon. Ned. Chr. Kerk Jan Luijkenlaan 92	13.30	ds Johannes Linandi	ds Yasmin Hsu	ds Stanley Tjahjadi, Jantine Veenhof	ds Chandra Gunawan, HA
Kruispuntgemeenschap Bloklandenplein 15	10.30	X	ds Jan Groenleer eucharistie	X	br Hans Koster, oogstdankdienst
Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Reinhold Philipp, naar doopsgezinden	ds Antje van der Hoek	ds Reinhold Philipp	ds André Meiresonne
Ichthuskerk Duinkerckstr. 9	09.30	ds Jasper Klapwijk	Rik Zwalua	ds Jasper Klapwijk	ds Bas van Zuijlen-kom
Franciscuskerk Johanna Triebelspad 10	10.30	ds Mineke Kroes	pastor Marie-Thérèse van der Loo	pastor Nanda de Hoop	ds Robert Nangu

Diverse Rooms-Katholieke kerken	
Rijswijk. Kerk van Benedictus en Bernadette, Sir Winston Churchillaan 372. Zo. 9.30 u.	
De Zinnen, kapel Chr. Triumfatorkerk. Ma 18.15 u. avondgebed	
Lourdeskapel Berkenbosch Blokstraat 9A. Dagelijks open (9-18 u.), za. 11 u. Rozenkransgebed.	
Deutsch. Badhuisweg 35a. Zo. 10.30 u.	Français. Stoeplaan 4, Wassenaar. Zo. 11 u.

advertenties

Firma A. H. Kerkhof & Zn

Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra naar uw keuze met ons advies, bijvoorbeeld:

- Ad Patres Frederik Hendriklaan 7 's-Gravenhage (Statenkwartier)
- diverse andere uitvaartcentra in 's-Gravenhage en omstreken
- bij begraafplaats of crematorium

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

VERZORGD, CORRECT, STIJLVOL

Engelen & Spoor Uitvaartverzorging richt zich op het verzorgen van uitvaarten in Den Haag en omstreken. Wij hebben jarenlange ervaring in traditionele, religieuze en eigentijdse uitvaarten en staan garant voor een verzorgde, correcte en stijlvolle uitvoering van de uitvaart.

U KUNT ONS 24 UUR PER DAG, 7 DAGEN PER WEEK BEREIKEN: (070) 350 70 00
INFO@ENGELENENSPoor.NL - WWW.ENGELENENSPoor.NL

HET CLINGENDAELHUYs - BENOORDENHOUTSEWEG 279 - 2596 BJ DEN HAAG

want met afscheid begint herinnering

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Van Der Helm & Schols
uitvaartzorg

Veenweg 14, Nootdorp
Damlaan 64, Leidschendam
Ina Boudier-Bakkerstraat 5, Delft
De Sillestraat 182, Den Haag

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

AGENDA OKTOBER 2026

Voor een overzicht van alle activiteiten: zie kerkindenhaag.nl. Voor adressen van kerken zie pagina 6.

Boeddhistische beoefening
In drie bijeenkomsten laat Gerda Hoekstra-Vermunt deelnemers kennismaken met de boeddhistische beoefening van Tich Nhat Hanh en met zijnsoriëntatie, een therapievorm die op deze beoefening is gebaseerd. Deelname € 25 voor drie bijeenkomsten. Opgave via kloosterkerk.nl
Vanaf wo. 4. 15-16.30 u. ■ Kloosterkerk

Boodschappenbingo
Een nieuwe activiteit in buurt-en-kerkhuis Bethel: boodschappenbingo. Kom elke woensdag genieten van een gezellige middag vol plezier, lekkere hapjes en natuurlijk de spanning van het spel. Deelname € 7.
Vanaf wo. 7. 12.30-16.30 u. ■ Buurt-en-kerkhuis Bethel

Liefde en macht
De opera *Julius Caesar in Egypte* van Georg Friedrich Händel gaat over liefde, macht en intrige. ConcertoValiante presenteert een selectie van de mooiste scènes en aria's uit dit wereldberoemde werk. Kaarten vanaf € 10 via concertovaliante@ziggo.nl
Vrij. 16. 19.30 u. ■ Titus Brandsmaker

War Requiem
Ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan presenteert het Koninklijk Conservatorium Den Haag het *War Requiem* van Benjamin Britten. Met medewerking van het Residentie Orkest, het Residentie Bachkoor en het Haags Matrozenkoor. Kaarten via koncon.nl.
Za. 17. 20.15 u. en zo. 18. 14.15 u. ■ Grote Kerk

Bibliodans
Een Bijbeltekst eens op een heel andere manier laten spreken? Kom dan in beweging met bibliodans. Danservaring niet nodig. Info en aanmelden: Liesbeth Voskamp, info@liesbethvoskamp.nl, 06-33959753.
Wo. 4 nov. 19.30-21 u. ■ Bergkerk

Orgelmiddag

Duo-orgelconcert ter afsluiting van de Haagse Orgelzomer. Aarnoud de Groen en Bert Den Hartog spelen werken van J.S. Bach in de Lutherse kerk. Daarna klinken er in de St. Jacobus de Meerderekerk orgelwerken en de *Messe cum Jubilo* van Maurice Duruflé. Susanna Veerman en Wim Does bespelen het orgel. Ook is er medewerking van een projectkoor.

Za. 17. 14.30 u. LUTHERSE KERK, LUTHERSE BURGWAL 7.
16 u. ST. JACOBUS DE MEERDEREKERK, PARKSTRAAT 65A.

FOTO: WIKIMEDIA COMMONS

FILMS

Youth
Met de film *Youth* van regisseur Paolo Sorrentino neemt filosoof Paul Bosman ons mee in een verhaal met een knipoog over herinneringen, de spanning tussen generaties, eenzaamheid én vriendschap. Deelname € 18, studenten en Ooievaarspas € 10. Opgave via kloosterkerk.nl
Vrij. 2. 19-22.15 u. ■ Kloosterkerk

De son vivant
De 39-jarige acteur en theaterdocent Benjamin heeft onbehandelbare kanker. De film volgt hoe hij, zijn moeder en het medisch en verplegend personeel daarmee omgaan. Vrijwillige bijdrage. Opgave: Jenneke Reitsma, 070-3258563, jenneke.reitsma@kpnmail.nl
Ma. 19. 19.30 u. ■ Bosbeskapel

L'Attachement
De vijftigjarige Sandra runt een feministische boekwinkel. Als haar buurvrouw overlijdt wordt Sandra een belangrijke vrouwelijke referentie voor haar jonge buurman en zijn gezin. Aanmelden niet nodig. Vrijwillige bijdrage.
Wo. 21. 14 u. ■ Abdijkerk

The hidden life of trees
Boswachter en auteur Peter Wohlleben laat in de film *The hidden life of trees* de verborgen wereld van de bossen zien, het 'wood wide web' van bomen die met elkaar communiceren en de consequenties die dat heeft voor bosbeheer. Vooraf aanmelden niet nodig.
Vrij. 23. 19.30-22 u. ■ Buurt-en-kerkhuis Bethel

PERSONALIUM

Ds. Schoonhoven tijdelijk predikant Shalomkerk

Via het mobiliteitsbureau van de PKN is ambulant predikant ds. Yvonne Schoonhoven bereid gevonden tijdelijk bij de locatie Shalomkerk te komen werken. Hier was een vacature ontstaan door het vertrek van kerkelijk werker Sandra den Hollander naar de Abdijkerk. Ds. Schoonhoven is geen onbekende in de wijk. Zo was zij van 2003 tot 2022 pastor bij Saffier. Sinds 2023 werkt zij in deeltijd als ambulant predikant in Vlaardingen. Ds. Schoonhoven is op 1 september bij de Shalomkerk begonnen. Zij heeft een aanstelling voor 40%, voorlopig voor de periode van één jaar.

BRON: SAMENKLANK SEPTEMBER 2026

BEELD: COLL. HUIS VAN HET BOEK

Getijdenboeken

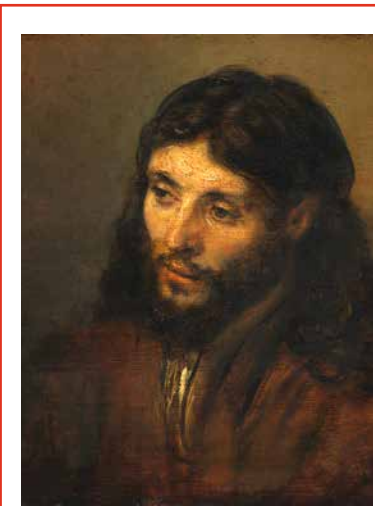
In Rijksmuseum Meermanno is een bijzonder overzicht te zien van laat-middeleeuwse getijdenboeken en hedendaags werk van vrouwelijke en queer kunstenaars. Speciale aandacht gaat uit naar vrouwelijke opdrachtgevers, eigenaren en gebruikers.

T/M 28 FEBRUARI 2027. DI. T/M ZO. 11-17 U. RIJKSMUSEUM MEERMANN0, PRINSESSEGRACHT 30. KAARTEN € 13; T/M 18 JAAR GRATIS.

Samen Tora leren

'Tora leren' komt voort uit de joodse traditie van Schriftstudie. Samen 'leren' in een leerhuis begint met goed te kijken wat er eigenlijk in de tekst staat en te luisteren naar elkaars vragen. In het leerhuis worden de teksten en verhalen bestudeerd met behulp van rabbijnse interpretaties uit de midrasj of de Talmoed. In oktober begint het leerhuis met het boek Jona. Het verhaal bevat veel humor en er valt tussen de regels veel te ontdekken. Het boek Jona wordt in de joodse traditie met Yom Kippur, Grote Verzoendag, gelezen. Er zijn vele commentaren die over vergeving en ommekeer gaan. Leiding: ds. Birke Rapp.

DI. 13. 20-21.45 U. BERGKERK, BERG EN DAALSELAAN 50A. AANMELDEN VIA B.RAPP@PLANET.NL

SCHILDERIJ: REMBRANDT VAN RIJN VIA WIKIMEDIA COMMONS

FOTO: MISHNEH TORAH VIA WIKIMEDIA COMMONS

Leesgroep: Wie was Jezus van Nazareth?

Start van de leesgroep rond het boek *Jezus van Nazareth* van Joseph Ratzinger ofwel paus Benedictus XVI. In dit boek gaat de auteur in op het leven van Jezus en denkt hij na over wat het christendom kan zeggen over de fundamentele vragen van het menselijk bestaan in onze tijd. Zijn antwoord hangt rechtstreeks samen met de vraag: wie is Jezus van Nazareth? Was Hij alleen een groot mens, of was Hij meer? Onder leiding van pastoor Tom Kouijzer bespreken deelnemers maandelijks één of twee hoofdstukken. Deelnemers worden geacht zelf het boek aan te schaffen (deel 1).

VANAF DO. 8. 12-13 U. AALTJE NOORDERWIERSTRAAT 6. DEELNAME IS GRATIS. AANMELDEN VIA PASTOR.KOUIJZER@P4EV.NL

COLOFON
KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

OKTOBER 2026,
jaargang 29, nr. 289
Deadline november: 2 oktober
Uitgave van de Protestantse Kerk Den Haag, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost.

Contact: redactie@kerkindenhaag.nl.
Tel. 06 24 69 66 64 (Anne-Helene Borgts)
hoofdredactie@kerkindenhaag.nl
Tel. 06 4626 69 64 (Greet Kappers)
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Redactie: Greet Kappers (hoofdredacteur), Irna van der Wekke (tekstredactie), Anne-Helene Borgts (eindredacteur), Ronald van Bochove, Henriëtte Boerma, Roelie Dröge, Rob van Essen, Hans Hemmes, Rienk Lanooy, Tom Mikkers, Frouckje van der Wal.

Vormgeving: Frank van Leeuwen
Webredacteur: Ronald van Bochove

Druk: Opmeer Drukkerij bv
Website: ISI Media, isimedia.nl

Advertenties:
kerkindenhaag.nl/adverteren
info@kerkindenhaag.nl
06 24 69 66 64 (Anne-Helene Borgts)

Los postabonnement:
€ 30,- per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkindenhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Disclaimer:
Kerk in Den Haag heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Indien iemand desondanks meent rechten te kunnen doen gelden, dan kan hij of zij contact opnemen met de eindredacteur.

Copyright:
Overname van foto's en artikelen alleen na schriftelijke toestemming van de redactie: redactie@kerkindenhaag.nl

Troubadour Martijn Breeman

Gewetensnood

Ik ben een man van woorden, niet van daden;
grijp liever naar mijn lier dan naar een mes,
houd er meer van te scheppen dan te schaden,
en draag geen rode sjaal of gele hes.
Of het nu vijf voor twaalf is of half zes,
voor demonstraties heb ik zin noch tijd.
Ik houd de geest veel liever in de fles,
maar als jij vraagt, dan treed ik in het krijt.

Ik ben gebonden aan een lijf dat slijt
en nagenoeg al rijp is voor de maden.
Ik ben het beste van mijn jaren kwijt
en mis de kracht om een geweer te laden.
Ik kies altijd het minste van twee kwaden.
Wie een beroep wil doen op mijn adres,
die moet ik dit in alle ernst ontraden,
maar als jij vraagt, dan spring ik in de bres.

Ik vrees het duo Keuvel-Klessebes
dat met gezwam de samenleving splijt.
Ik vrees de vele clowns op het bordes,
de boze tongen, blikken van verwijt.
Ik ben tot offers brengen niet bereid,
zie altijd grizzlyberen op mijn paden,
die ik nooit aanval, maar angstvallig mijd,
maar als jij vraagt, bestorm ik barricaden.

O Stem in mij die zich niet laat versmaden,
die immer oproept tot Gerechtigheid,
voor jou trek ik mijn zwaard, bestijg mijn bles;
want als jij vraagt, werp ik mij in de strijd.

Stad van vrede en recht

In vier bijeenkomsten neemt Robert van Venetië toehoorders mee langs de geschiedenis van Den Haag als stad van vrede en recht. In oktober zijn de eerste twee middagen. De eerste bijeenkomst behandelt de Middeleeuwen en de eerste internationale vredesconferentie in 1456. De tweede is gewijd aan de 15e, 16e en 17e eeuw met zijn vele oorlogen. Ook Johan van Oldenbarneveld en Hugo de Groot komen aan bod.

VANAF ZA. 3 OKT. 15 U. HOUTRUSTKERK, BEEKLAAN 535. DEELNAME € 8.

Het fenomeen Charlie Kirk

Er trekt een nieuw traditionalisme door de wereld. Niet onder senioren maar onder tieners en twintigers. En het gebeurt met name online. Het wordt daar uitgedragen door mensen als Charlie Kirk. In september 2025 werd hij vermoord, tijdens een debat. De avond ‘Het fenomeen Charlie Kirk’, georganiseerd door Socires, is een verkenning van hoe kerken, maatschappelijke organisaties, scholen en verenigingen zich kunnen verhouden tot een groeiende groep jongeren met conservatieve opvattingen. Met sprekers Talitha Muusse en Anton de Wit onder leiding van ds. Fulco Timmers van de Kloosterkerk.

VRIJ. 9. 20 U. KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 4. KAARTEN VANAF € 9,50 VIA SOCIRES.NL. PER KERKELIJKE GEMEENTE ZIJN ER TWEE VRIJPLAATSEN BESCHIKBAAR, MAIL NAAR SOCIRES@SOCIRES.NL

FOTO: GAGE SKIDMORE VIA WIKIMEDIA COMMONS

Samen op pad in de Schilderswijk

De Lukaskerk en de Kloosterkerk organiseren een wandeling door de Schilderswijk. Tijdens de lunch, verzorgd door de cateringgroep Smaakreis, is er tijd en ruimte om de ervaringen te delen.

WO. 28. 11 U. LUKASKERK, OM EN BIJ 2. DEELNAME € 15, AANMELDEN VIA KLOOSTERKERK.NL

FOTO: MICHELVEERBEK VIA WIKIMEDIA COMMONS

Allerzielenconcert

BEELD: EDWARD BURNIE-JONES VIA WIKIMEDIA COMMONS

In de donkere dagen rond Allerzielen brengt het Residentie Kamerkoor onder leiding van Rodrigo Lluch hartverwarmende troostmuziek. Op het programma staan een motet van J.S. Bach, een eigentijds requiem van Eleanor Daly en liederen van J.P. Sweelinck en Edgar Elgar.

ZA. 31. 16 U. KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 4. KAARTEN: € 27 (JONGEREN € 10) VIA BACHENSEMBLES.NL.

Filosofisch café

Dr. Thijs Lijster, universitair docent kunst- en cultuurfilosofie, houdt een lezing over de Frankfurter Schule. Deze groep Duitse filosofen en sociologen onderzocht waarom de moderne samenleving ondanks wetenschap en welvaart toch te maken kreeg met onderdrukking, onvrijheid en dictators.

WO. 7. 20 U. DUINZICHTKERK, VAN HOGENHOUCKLAAN 89. DEELNAME € 7.

BEELD: NADJA GOLITSCHIK VIA PIXABAY

Natuur in de muziek

Veel componisten hebben het thema natuur verwerkt in hun composities. Op deze muziekavond luisteren deelnemers naar muziek van diverse componisten uit verschillende stijlperiodes. Ter afwisseling worden gedichten gelezen waarin de natuur centraal staat. Leiding: Petra Oudshoorn en ds. Jacques Steenkamp.

MA. 12. 19.30 U. ABDIJKERK, WILLEM III STRAAT 40. OPGAVE: PETRA OUDSHOORN, 06-12085686, PBOUDSHOORN@XS4ALL.NL

Schelling en het absolute

Een serie van negen lezingen van Eric Bolle over de filosofie van Friedrich von Schelling (1775-1854). Waarom is er iets en niet veeleer niets? Hoe is het tot deze wereld gekomen? Zijn er in ons eigen gedrag en in ons eigen denken aanknopingspunten te vinden om antwoord op deze vragen te geven? Op dit soort vragen geeft Schelling antwoord, en het antwoord is – ronduit gezegd – spectaculair.

WO. 7 EN 28. 14 U. HOUTRUSTKERK, BEEKLAAN 535. VRIJWILLIGE BIJDRAGE.

Spijswetten en duurzaamheid

FOTO: MARINA SAZORINA VIA PEXELS

In aanloop naar Wereldvoedseldag organiseren Initiatives of Change Nederland en Geloven in Groen een ontmoetingsavond over spijswetten en duurzaamheid. In veel religieuze en levensbeschouwelijke tradities spelen spijswetten een belangrijke rol. Ze gaan over meer dan alleen wat je wel of niet eet. Ze nodigen uit om stil te staan bij vragen als: hoe gaan we om met de aarde, met dieren, met elkaar en met onszelf? En welke waarden geven richting aan onze dagelijkse keuzes?

DO. 8. 16.30-20 U. INITIATIVES OF CHANGE, AMALIASTRAAT 10. TOEGANG GRATIS, INCL. LICHTE MAALTIJD. AANMELDEN VIA INFO@GELOVENINGROEN.NL